

אריות, גדודים, והאתגרים שבדרך

יוחנן צורף | 13 בנובמבר, 2022 | גיליון 1658

מערכת הביטחון הישראלית הצליחה, כצפוי ובשיתוף מנגנוני הביטחון הפלסטינים, לפרק את ההתארגנות החמושה "גוב האריות" בשכם והחלישה במידה ניכרת את פעילותה של התארגנות "גדוד ג'נין" הוותיקה יותר. שתיהן מותירות "מורשת קרב" וצעירים רבים מבקשים לחקות אותן ברחבי הגדה המערבית ומזרח ירושלים. זאת, על רקע אובדן התקווה והדרך, וכן מחאה נגד הרשות הפלסטינית המתפקדת כרשות מוניציפלית, כהגדרתם, של "הכיבוש". מורשת זו מתחדדת מאוד על רקע תוצאות הבחירות בישראל, המעוררות חשש מפני יד קשה שתופעל מעתה נגד הפלסטינים מצד ממשלת ישראל החדשה ומפני סתימת הגולל על הרעיון של תהליך והסדר מדיני. בהיעדר מאמצים לכונן אחדות פנים-פלסטינית ולאור חולשת הרשות והמוסדות הפלסטינים, עולה הסבירות שהתארגנויות מסוג זה תופענה מחדש כקבוצות או בודדים כדי לשמר אווירת הסלמה וחוסר ביטחון בצד היהודי. מכאן שהעקרונות שהדריכו את מערכת הביטחון במשך למעלה מ-55 שנה בשטחי הגדה ורצועת עזה באופן שהבטיח שקט ורגיעה במרביתן ראוי שיעמדו לנגד עיני הממשלה שתקום.

התארגנות "גוב האריות" החמושה בשכם הגיעה לסוף דרכה שבועות מספר לאחר שהחלה לפעול. כך גם נחלשה בשבועות האחרונים ההתארגנות בג'נין, "גדוד ג'נין". שתיהן לא עמדו בלחץ שהפעיל עליהן צה"ל וכן בלחץ של מנגנוני הביטחון של הרשות הפלסטינית שהצליחו להכילם ללא שפיכת דם. בשכם נהרגו חלק מחברי ההתארגנות ואחרים מסרו עצמם לידי המנגנונים, ובג'נין הותשו אנשי ההתארגנות באורח דומה. כך למעשה הגיעה הראשונה לסוף דרכה חרף הפגנות ראוות והבהרות שאין להספידה, ופחת נפח הפעילות של זו שבג'נין, בעלת המסורת הארוכה יותר כמוקד התנגדות.

שתי ההתארגנויות מותירות אחריהן "מורשת קרב" ודגם שצעירים רבים הפועלים, לפי שעה, כבודדים במקומות שונים בגדה המערבית, מנסים לחקות. המניע לפעילותן הוא תסכול מהמציאות הפנים-פלסטינית העגומה והמתמשכת של היעדר הנהגה, כיוון ודרך, שיצר ואקום המאפשר לטענתם לישראל לפעול בשטחים שבשליטת הרשות הפלסטינית כבשלה. פת"ח, אש"פ והרשות הפלסטינית, המייצגות קוטב אחד של הוואקום, ממשיכות חרף חולשתן הרבה להישען על הכללים שנקבעו בהסכמי אוסלו כרעיון המסדר, בכלל זה חתירה למשא ומתן מדיני, תיאום ביטחוני וקשרים כלכליים עם ישראל. מנגד חמאס מבקש לשמור על כללי המשחק

החדשים שהתפתחו בינה לבין ישראל ברצועת עזה, שהביאו לתושבי האזור ומאפשרים שיקום ופיתוח של תשתיות ברצועה. לחמאס, כך נראה וכל עוד הוא אינו מעריך שהרשות על סף התמוטטות, אין עניין להפר כללים אלה ולהיקלע לעימות נוסף עם ישראל, כזה שיחולל שוב הרס וחורבן ברצועה. וכך, הרשות וחמאס מבקשים לשמר את הישגיהם, שעליהם הם נשענים במאבק ביניהם - כל עוד אופציית האחדות המיוחלת ביניהם אינה נראית באופק. על כן, תוחלת חייה של כל התארגנות כ"גוב האריות" היא קצרה, שכן דינה להפוך מיד למטרה למערכת הביטחון הישראלית וליריבה בעיני מנגנוני הביטחון הפלסטינים וכן משום שאין לה תשתית ארגונית או פרסונלית, שתעבד את המסר שהיא מבקשת לקדם באמצעות פעולותיה לתפיסת עולם שתציג לציבור כיוון שונה מאלה שמציעות שתי ההנהגות הוותיקות של פת"ח וחמאס. מה גם, שהמכנה המשותף לצעירים הללו אינו מבוסס על ראייה או נטייה פוליטית משותפת, וכל דרך אלטרנטיבית שיציעו עלולה לפרק את ההתארגנות.

החולשה המנהיגותית ואובדן הדרך החלו להסתמן שנים אחדות לאחר הפילוג בין רצועת עזה לגדה הערבית, עם כישלון תהליך אנאפוליס, והתגברו מאוד מ-2015 כשהחלו לכהן בישראל ממשלות המאופיינות על ידי קו ימני ברור, שהסירו למעשה מסדר היום את אופציית המשא ומתן וההסדר המדיני - מה שהציב בזירה הפלסטינית סימן שאלה אשר לתוחלת הדרך המדינית. גם השחיתות הנחשפת ביתר שאת ככל שהרשות הפלסטינית נאחזת בשלטון, היא חומר בערה מצטבר. זהו הבסיס להתארגנות כ"גוב האריות", של צעירים (משנות העשרה ועד ראשית שנות הארבעים), שאין להם מכנים פוליטיים מוגדרים משותפים. האהדה העממית לפעילותם, העצרות הרבות שערכו, הכיסוי התקשורתי הרב שניתן להן והעיסוק האינטנסיבי של ישראל בתופעה זו, הגבירו את המוניטין שלהם בעיני צעירים רבים והפכו אותם לדגם לחיקוי.

ההתנהלות של החקיינים - עדאי אלתמימי, שהרג את החיילת נועה לזר במחסום שועפט ב-8 באוקטובר; ומחמד אלג'עברי, המפגע מחברון שרצח את רונן חנניה ב-29 באוקטובר - מלמדת על נכונות להקרבה שונה מזו של מפגעים מתאבדים אסלאמיסטים בעבר. הם ביקשו ליצור דימוי של "גיבורים", האוחזים בנשק גם לאחר שנפגעו. המפגע שרצח את החיילת לא אותר במשך עשרה ימים ונתגלה בשנית בעת שבא לבצע פיגוע נוסף בשער הכניסה למעלה אדומים ב-19 באוקטובר. המפגע, שהמשיך לירות גם אחרי שנפגע ממספר כדורים עד אשר חוסל, הותיר מכתב בו הבהיר כי כל מבוקשו הוא להוות דוגמה לצעירים אחרים, בידיעה שאין במעשהו כדי להשיג את שחרור פלסטין. השני, שהיה ככל הנראה קשור לחמאס, הבהיר במכתב שהשאיר שאינו פועל בשם ארגון ובקשתו היא למות כשהיד. לעומת זאת, הודעה שפרסמו אנשי "גוב האריות" העלתה אותו על נס והגדירה אותו כאחד מאריות חברון. בשני פגועי דריסה נוספים נתגלתה התנהלות דומה של מפגעים, שהמשיכו לפעול גם לאחר שנפגעו: דריסה כפולה ב-30 באוקטובר בנבי מוסא ובמחסום אלמוג הסמוכים זה לזה, ודריסת קצין צה"ל במחסום בית חורון ב-1 בנובמבר.

תכיפות הפיגועים מסוג הזה, לצד ביקורת חריפה המוטחת ברשות הפלסטינית בין היתר בגין ניסיונותיו האחרונים של אבו מאזן לנגוס עוד במערכת המשפט הפלסטינית – דוגמת הקמת מועצה עליונה בראשותו לכל ערכאות השיפוט ברשות, והחלטתו לפזר את אגודת הרופאים הנבחרת ללא הסבר מניח את הדעת - כל אלה מלמדים הן על פער גדל בינו לבין הציבור והן על התבצרותו בשלטון, בעוד התסיסה נגדו גוברת וכן ציפייה להסתלקותו. זוהי תקופת מעבר המתאפיינת בשיתוק פוליטי, בהיעדר יכולת לפעול לשיקום החברה וציפייה פתטית לגורם חצוני שייחלץ את הזירה מחדלונה. ישראל, וביתר שאת לאחר בחירות נובמבר 2022, מחזקת את ההבנה המתגבשת זה מכבר בקרב הפלסטינים כי לא תכיר בהם כעם בעל זכויות להגדרה עצמית, ושאינן לה כל עניין לקדם את פתרון שתי המדינות או לטפל ביעילות באלימות של מתנחלים יהודים נגד פלסטינים ורכושם. כך תורמת ישראל רבות להאצת תהליכי ההתפוררות בזירה הפלסטינית.

אנשי "גוב האריות" ואלה שבאים או יבואו אחריהם מבקשים לומר לישראל כי אינם מאמינים שיש בכוחם לסלקה משטחי הרשות הפלסטינית ומהגדה המערבית, וכי כל כוונתם היא להעלות, לא רק על רקע תוצאות הבחירות בישראל, את הסוגייה הפלסטינית לסדר יומה של החברה הישראלית. לרשות הפלסטינית הם מבקשים לומר כי קצה נפשם מתפקודה כמשתפת פעולה עם הכיבוש הישראלי וכי לא ייתכן להמשיך בתיאום הביטחוני עם ישראל בלי שהתהליך המדיני יחודש. כן מבקשים הם להדגיש את הצורך לשים קץ לשחיתות במוסדות הרשות וליצור פתרונות תעסוקה לבוגרים הרבים של האוניברסיטאות, הנותרים חסרי תעסוקה בלי יכולת לממש את כשוריהם.

מאז החלטת אבו מאזן במאי 2021 לבטל את הבחירות למועצה המחוקקת החריפה ההתדרדרות במעמד הרשות הפלסטינית ובמעמדו האישי באורח ניכר. הוא ממשיך לשלוט מכוח העובדה שאין לו מחליף מוסכם, ומהיעדר יכולת להסכים על מחליף, וכן מכוח תפקודם של המוסדות שקמו בתקופתו והתקבעו בתודעת הציבור ככתובת, בעוד המשאבים החומריים העומדים לרשותו משמרים את נאמנותם ותפקודם. ישראל, שהייתה אף היא מעוניינת בביטול הבחירות, נדרשת עתה, על רקע חוסר הוודאות בזירה הפלסטינית, להעריך מחדש את מדיניותה. האם ההימנעות רבת השנים מהידברות עם הצד הפלסטיני הועילה לביטחונה ועד כמה הרתיעה גורמים פלסטיניים מפניה לאלימות. בחינה זו אמורה להצביע על צורך לאתחל את יחסיה עם הפלסטינים, להכריז על אבו מאזן או מי שיחליפו וילך בדרכו כשותף, ועל נכונות לפתוח בהדברות עמו על מנת להביא ליציבות ולנטוע מחדש תקוות בקרב הפלסטינים.

הממשלה החדשה שתקום בישראל בקרוב ואשר רכיב חזק בקרבה רואה בפלסטינים נתינים במעמד מוחלש, הנדרשים לגלות נאמנות ולהשלים עם השלטון הישראלי וכן רואים בהמשך מפעל ההתנחלויות המחשה לקיומו ולקיומם כגוף פוליטי, תידרש ללא ספק לעמוד על מערכת השיקולים המדריכה זה למעלה מ-55 שנה את מערכת הביטחון בפעולותיה בשטחים וביחסיה עם האוכלוסייה הפלסטינית.

כיצד מונעים התפרצויות אלימות במקומות שונים באותו מרחב, במציאות בה שתי אוכלוסיות עוינות חיות זו לצד זו, כשהזעם והרגשות הלאומיים הפלסטינים מבעבעים באורח מתמיד. כיצד מונעים התפרצות נרחבת של המונים פלסטינים לא חמושים? אם אין בכוונת ישראל להיענות לציפיות הפלסטיניות בתחומים הלאומי והמדיני או לחדש הידברות מדינית עם הצד הפלסטיני. עליה להציע אלטרנטיבה מכבדת, שתיתן מענה לעייפות הנואשת של פלסטינים רבים מהמציאות בה הם חיים, לפיתוח יישוביהם, להשתלבות בכלכלה ובמוקדי התעסוקה הישראליים ולמידה מוחשית של שוויוניות. בזירת הפנים בישראל, הממשלה החדשה תישפט על פי מידת השקט שישרור בזירת הסכסוך ובאופק שהיא תיצור לעתידה כמדינה יהודית. בקהילה הבינלאומית תישפט הממשלה על פי יחסה לאוכלוסייה הפלסטינית.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט